

## АНАЛИЗА РАЗВИЈЕНОСТИ ОСИГУРАЊА У ЗЕМЉАМА БИВШЕ СФРЈ

### ANALYSY OF INSURANCE DEVELOPMENT IN THE CONTRIES OF FORMER SFRJ

Василијана Мирковић, асистент  
Економски факултет у Брчком

*Апстракт.* У овом раду биће описане основне карактеристике тржишта осигурања у земљама бивше СФРЈ, укључујући законску регулативу, институције надзора и одређене показатеље развијености. На основу показатеља развијености, извршиће се упоредна анализа међу земљама бивше СФРЈ као и са развијеним земљама Европе, а затим донијети закључци о степену развијености тржишта осигурања у свакој од њих.

*Кључне ријечи:* тржиште осигурања, показатељи развијености

*Abstract.* This paper considers basic characteristics of insurance market in the countries of former SFRJ, including legislation, supervisory institutions and certain development indicators. The paper also provides comparative analysis based on development indicators conducted both among the countries of former SFRJ, and the developed European countries, followed by the conclusions on the level of insurance market development in each of them.

*Key words:* insurance market, development indicators

#### УВОД

Тржиште осигурања у Босни и Херцеговини у не тако давној прошлости било је саставни дио много већег, бившег југословенског тржишта. Да би се боље разумјела његова тренутна ситуација и законска регулатива, која је данас присутна у БиХ и осталим земљама бивше СФРЈ, у првом дијелу рада осврнућемо се на развој осигурања и његове основне карактеристике, специфичне за ове просторе у претходном XX вијеку.

У другом дијелу бавимо се карактеристикама тржишта осигурања у појединим земљама у 2008. години. На основу одређених показатеља који се најчешће користе за оцјену развијености, као што су нпр. премија по становнику, учешће животног осигурања у укупној премији, те учешће премије у БДП-у, рангираћемо анализиране земље и донијети закључак о томе која од њих је у погледу осигурања најразвијенија, односно најмање развијена. У анализу ћемо такође укључити неколико развијених земаља Европе, те на основу њихових коефицијената установити однос између степена развијености њиховог сектора осигурања и сектора осигурања у земљама бивше СФРЈ.

#### РАЗВОЈ ОСИГУРАЊА НА ТЕРИТОРИЈИ БИВШЕ СФРЈ

Од завршетка Другог свјетског рата па на овамо, систем осигурања у новонасталој држави претрпио је многе промјене, почевши од централистичког система државног осигурања односно формирања Државног осигуравајућег завода 1945. до увођења система тржишног привређивања 1988. године заснованог на амандманима на Устав СФРЈ из 1974. године. Заправо, 1990. године донесен је нови Закон о основама система осигурања имовине и лица, чије су одредбе најсличније ономе што данас имамо у законској регулативи шест нових држава насталих на територији бивше СФРЈ<sup>1</sup>.

Након распада СФРЈ, односно од проглашења независности Словеније 1991. године до посљедњег догађаја везаног за раздвајање Србије и Црне Горе у 2006. години, у свим насталим земљама донесени су нови закони којима је уређена дјелатност осигурања. Тако је у Словенији на снази "Zakon o zavarovalništvu" који је донесен 2000. године. Тај закон је претрпио више измјена, а посљедња измјена извршена је 2004. год. пред улазак Словеније у Европску унију. У Хрватској је 1994. донесен Закон о осигурању који је такође имао више измјена, а крајем 2005. године је

<sup>1</sup> Детаљна слика промјена, реформи и карактеристика тржишта осигурања у сваком поједином раздобљу од краја Другог свјетског рата па на овамо може се наћи у следећој литератури: Кочовић Ј., Шулејић П., "Осигурање", Економски факултет у Београду, Центар за издавачку дјелатност, Београд, 2006.

замјењен новим Законом о осигурању који је усклађен са директивама Европске уније. У Македонији је на снази Закон о супервизији из 2002. године, којим је замјењен закон из 1997. године. У Републици Српској закон из 2000. године и Федерацији БиХ закон из 1995. године, замјењени су 2005. године Законом о друштвима за осигурање у РС и Законом о друштвима за осигурање у приватном осигурању у ФБиХ. И на крају, престанком постојања државне заједнице СЦГ, у којој је на снази био Закон о осигурању имовине и лица из 1996. године, у Србији 2004. године, на снагу ступа нови Закон о осигурању, док је у Црној Гори законски оквир заокружен доношењем Закона о осигурању у 2006. години<sup>2</sup>.

Када је у питању надзор над обављањем дјелатности осигурања, законска рјешења и пракса развијених земаља, посебно обавезе прописане у директивама Европске уније уграђени су у законодавна рјешења у свим републикама. Ако говоримо о *Босни и Херцеговини*, организација државе условила је углавном ентитетски начин организовања и рада друштава за осигурање и већине других институција везаних за њихово дјеловање. У прољеће 2004. године донесен је Закон о Агенцији за осигурање у Босни и Херцеговини, чији је задатак да води статистику у погледу пословања тржишта осигурања у БиХ и подноси статистичке извјештаје Европској комисији или било којем другом међународном тијелу које достави захтјев за добијање доступних података. Институције надлежне за регулацију и надзор на ентитетском нивоу су: Агенција за надзор осигурања ФБиХ и Агенција за осигурање РС. У *Србији*, законском регулативом, надзор над цјелокупним финансијским сектором повјерен је Народној банци Србије. Када је у питању сектор осигурања, занимљиво је поменути да је Народна банка Србије 2005. године дефинисала и објелоданила свој стратешки циљ за период од 2006. до 2009. године, који се састоји у креирању и одржавању сигурног и стабилног тржишта осигурања и обезбјеђењу повјерења јавности у сектор осигурања, а ради заштите интереса осигураника и трећих лица. У сусједној *Хрватској*, укључујући и све остале области финансијског сектора, Хрватска агенција за надзор финансијских услуга задужена је за надзор друштава за осигурање, пензијских осигуравајућих друштава, заступника и посредника у осигурању. Тржиште осигурања *Црне Горе* на почетку 2008. године карактерише оснивање Агенције за надзор осигурања као независног регулаторног тијела, заокруживање законске регулативе у области осигурања, оснивање нових друштва за осигурање и прилагођавање постојећих новој законској регулативи. У *Македонији* Министарство финансија припрема прописе у области осигурања, издаје дозволе и сагласности и спроводи супервизију над пословањем осигуравајућих друштава, брокерских кућа и Националног бироа осигурања. У *Словенији*, Агенција за надзор осигурања (Agencija za zavarovalni nadzor) одговорна је за надзор над друштвима за осигурање, агенцијама за осигурање, осигуравајућим брокерским друштвима те заступницима и посредницима у осигурању.

## АНАЛИЗА ПОКАЗАТЕЉА РАЗВИЈЕНОСТИ ТРЖИШТА ОСИГУРАЊА

Као важни индикатори стања на тржишту осигурања, са циљем могућности поређења са другим земљама најчешће се користе подаци о *учешћу животног осигурања у укупној премији, учешћу фактурисане бруто премије у бруто домаћем производу* и подаци о тзв. *густини осигурања (однос бруто премије и броја становника)*. У наредној табели дати су подаци о овим показатељима за сваку земљу бивше СФРЈ у 2008. години.

**Табела 1. Преглед показатеља развијености тржишта осигурања земаља бивше СФРЈ у 2008. години**

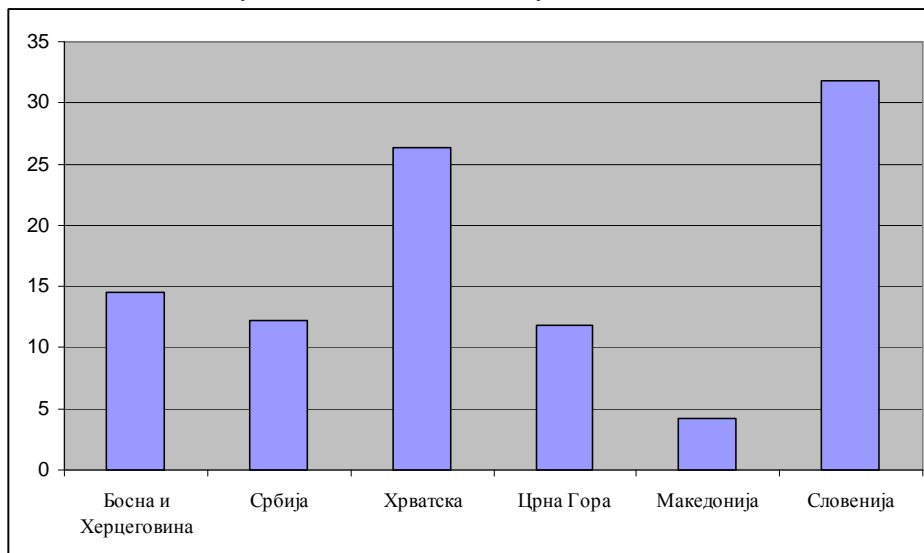
Земља	Учешће животних осигурања у укупној премији (у %)	Учешће премије у БДП-у (у %)	Премија по становнику (у USD)
БиХ	14,55	1,83	90,00
Србија	12,20	1,90	126,10
Хрватска	26,30	3,20	430,70
Црна Гора	11,90	1,82	113,70
Македонија	4,15	1,61	76,73
Словенија	31,80	5,40	1.484,00

Извор: Статистички извјештаји агенција за осигурање анализираних земаља; у *Swiss Re, Sigma No 3/2009*

<sup>2</sup> Иванчевић К., "Контролисано ка ЕУ", Бизнис и финансије, Београд, 2006.

Посматрајмо најприје учешће животног осигурања у укупној премији. У циљу лакше упоредивости података, вриједности овог показатеља за сваку земљу приказаћемо на сљедећем графикону.

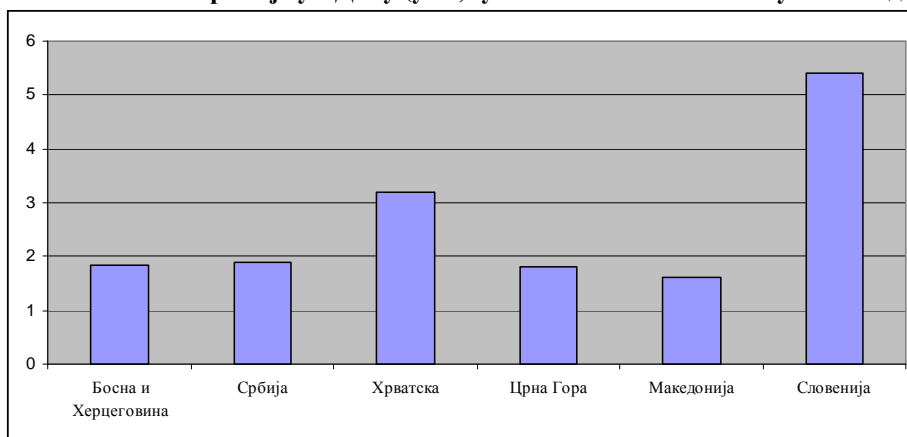
**Слика 1. Учешће животног осигурања у укупној премији (у %) у земљама бивше СФРЈ у 2008. години**



Сасвим је јасно да је најлошије стање у Македонији, затим слиједе Црна Гора и Србија које су на приближно истом нивоу. Нешто виши коефицијент има Босна и Херцеговина док је Хрватска у погледу овог показатеља далеко развијенија. Најбоља ситуација је у Словенији, која и од Хрватске прилично одскаче.

На основу учешћа премије у БДП-у можемо да закључимо да Македонија поново има најлошије перформансе, али ни остале земље знатно не одскачу. Закључци ће бити јаснији ако погледамо сљедећи графикон.

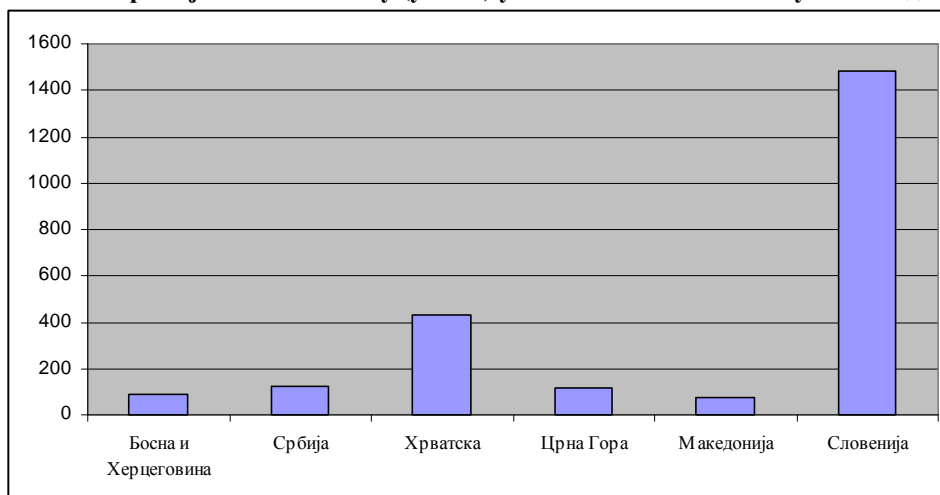
**Слика 2. Учешће премије у БДП-у (у %) у земљама бивше СФРЈ у 2008. години**



Дакле, видимо да је у погледу учешћа премије у БДП-у ситуација у Босни и Херцеговини, Црној Гори и Србији прилично уједначена, односно незнатно боља у односу на Македонију. Овај коефицијент је у Хрватској дупло већи у односу на Македонију, док Словенија има највеће учешће премије у БДП-у и одскаче од свих анализираних земаља.

Ако анализирамо густину осигурања, односно премију по становнику, слика је готово идентична.

**Слика 3. Премија по становнику (у USD) у земљама бивше СФРЈ у 2008. години**



Док је у Македонији, Србији, Црној Гори и Босни и Херцеговини премија по становнику у 2008. години износила испод 130 \$ по становнику, у Хрватској је овај коефицијент много бољи и износи око 430 \$ по становнику. Словенија и по овом показатељу има далеко развијенији сектор осигурања од свих осталих анализираних земаља, који је у 2008. години износио скоро 1.500 \$ по становнику.

У циљу јасније представе о достигнутом степену развоја осигурања у земљама бивше СФРЈ, уочимо вриједности поменутих показатеља у неколико развијених земљама Европе, а затим извршимо поређење.

**Табела 2. Упоредни преглед показатеља развијености тржишта осигурања у неколико развијених европских земаља у 2008. години**

Земља	Учешће животних осигурања у укупној премији (у %)	Учешће премије у БДП-у (у %)	Премија по становнику (у USD)
Велика Британија	76,1	15,7	6.857,80
Швајцарска	55,7	10,3	6.379,40
Њемачка	45,8	6,6	2.919,20
Аустрија	45,3	5,8	2.865,80

*Извор: Swiss Re, Sigma No 3/2009*

Посматрајући податке у претходној табели можемо да закључимо да је развијеност тржишта осигурања у Македонији, Босни и Херцеговини, Србији и Црној Гори на далеко нижем степену у односу на развијене земље Европе. Тржиште осигурања Хрватске такође је неразвијено, али је за разлику од поменутих земаља доста ближе европском просјеку<sup>3</sup>. Након уласка у Европску унију, Словенија још увијек није достигла онај степен развоја који је присутан у развијенијим земљама Европе, али можемо закључити да показатељи развијености њеног тржишта осигурања не одступају много од просјечних вриједности ових показатеља за све европске земље.

## ЗАКЉУЧАК

Након распада СФРЈ, односно од проглашења независности Словеније 1991. године до последњег догађаја везаног за раздвајање Србије и Црне Горе, у свим насталим земљама донесени су нови закони којима је уређена дјелатност осигурања. Када је у питању надзор над обављањем дјелатности осигурања, законска рјешења и пракса развијених земаља, посебно обавезе прописане у директивама Европске уније, уграђени су у законодавна рјешења у свим републикама.

<sup>3</sup> Према методологији Swiss Re, у 2008. години просјечно учешће премије у БДП-у за све европске земље износило је 7,5%; просјечно учешће животног осигурања у укупној премији 59,9%; а просјечан износ премије по становнику износио је 2.043,90 USD по становнику.

Према свим анализираним показатељима Словенија је у области осигурања најразвијенија земља бивше СФРЈ, а Хрватска је на другом мјесту. Србија, Босна и Херцеговина и Црна Гора имају приближно исти степен развијености тржишта осигурања, а Македонија је засад према већини показатеља на последњем мјесту. У односу на развијене европске земље, тржиште осигурања у свим земљама бивше СФРЈ може се окарактерисати као неразвијено.

## ЛИТЕРАТУРА

1. Иванчевић К., „Контролисано Ка ЕУ“, Бизнис и финансије, Београд, јун 2006.
2. „Извештаји за осигурителниот пазар и супервизијата на осигурување во република Македонија за 2008. годину“, Министарство финансија, Скопље, [www.finance.gov.mk](http://www.finance.gov.mk)
3. Кочовић Ј., Шулејић П., „Осигурање“, Економски факултет у Београду, Центар за издавачку делатност, Београд, 2006.
4. „Осигурање у Црној Гори у 2008. години“, Портал о осигурању и реосигурању у Србији и свету, <http://www.reosiguranje.com>
5. „Reports on business performance of the insurance industry in 2008“, Агенција за zavarovalni nadzor, Љубљана, <http://www.a-zn.si>
6. „Сектор осигурања у Србији – годишњи извештаји за 2008. годину“, Народна банка Србије, Београд, <http://www.nbs.rs>
7. „Статистика тржишта осигурања у Босни и Херцеговини – 2008. година“, Агенција за осигурање РС и Агенција за надзор осигурања ФБиХ, <http://www.azobih.gov.ba>, <http://www.azors.org>, <http://www.nados.ba>
8. „Статистика осигурања за 2008. годину“, Hrvatska agencija za nadzor finansijskih usluga“, Загреб, <http://www.hanfa.hr>
9. „World insurance in 2008: life premiums fall in the industrialised countries – strong growth in the emerging economies“, Swiss Re, Sigma No 3/2009, <http://www.swissre.com>